

מי הודיעו לבעל חיטין

1. גמ' ב"ק קב.

'תנו רבנן: הנותן מעות לשלוחות ליקח לו חטין ולקח מהם שעורין, שעורין ולקח מהם חטין, תניא חדא: אם פחתו - פחתו לו, ואם הותירו - הותירו לו, ותני חדא: אם פחתו - פחתו לו, ואם הותירו - הותירו לאמצע! אמר רבי יוחנן, לא קשיא: הא ר"מ והא רבי יהודה; הא ר"מ, דאמר: שינוי קונה, והא רבי יהודה, דאמר: שינוי אינו קונה. מתקיף לה ר' אלעזר: ממאי? דלמא עד כאן לא קאמר ר"מ - אלא במידי דחזי ליה לגופיה, אבל לסחורה לא אמר! אלא א"ר אלעזר: הא והא ר' מאיר, ולא קשיא: כאן לאכילה, כאן לסחורה. מחכו עלה במערבא, לר' יוחנן אליבא דר' יהודה, וכי מי הודיעו לבעל חטין שיקנה חטין לבעל מעות? מתקיף לה רב שמואל בר ססרטי: אי הכי, אפילו חטין וחטין נמי לא! אמר רבי אבהו: שאני חטין וחטין, דשליחותיה קא עביד, וכי בעל הבית דמי, תדע, דתנן: אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך את עצמו, אין לו בכסותו אשתו ולא בכסות בניו, ולא בצבעו שצבע לשמן, ולא בסנדלים חדשים שלקחן לשמן; ואמאי? לימא הכא נמי: מי הודיעו לצבע שיקנה צבעו לאשה? אלא לאו משום דאמרין [דשליחותיה קא עביד וכיד אשתו דמי, הכא נמי] שליחותיה קא עביד וכיד בעה"ב דמי... אמר רבי אבא: כל המקדיש נכסיו, נעשה כמי שהקנה להן כסות אשתו ובניו מעיקרא.'

פירוש: י שפה סיפור של שליחות, שמסתבכת, למה? כי ביקשו לקנות חטנים והוא קנה מהם חטנים. ואומרת הברייתא אם השליח שינה מבעל הבית האחריות גם לטוב וגם למוטב הוא על השליח, להספד או לרווח, לעומת זאת יש עוד ברייתא שעושה נפקא מינה בין ההפסד שהוא כולו על השליח והרווח הוא חצי חצי.

הפשט שכשאר שי שינוי הבעיה היא על מי שחשב שצריך לעשות שינוי, עכישו השאלה מה קורה ברווח? או ששיניהם מרויחים או שרק מי שעשה את ההחלטה הנוכונה הוא הרוויח.

במקרה הפשוט ברור שהחצי חצי, אבל מי שאומר שהשליח מקבל את הכול מה עם הצד של המשלח? יש פה סוגיה אחת של שותפות, וזה שאשר להתעלם מהמשלח. כאשר הגמרא דנה היא מנסה להסביר בכלל משהו אחר, היא מנסה להסביר את העניין של הותירו לאמצע (שיהיה חצי חצי).

אומרת הגמרא יש פה עניין של מחלוקת הא ששינוי קונה או לא, או ששינוי קונה ואז באמת מגיע רק לשליח, קצת כמו גזלן ששינה, ובגלל זה לא לגיטימי ולא בסדר ולכן הוא קונה. ולעניין הצדק העניין הוא לקבע א תמה שבטוח, כדי שלא תאבד את הקרן. הגזלן האחריות עליו. והברייתא השניה אומרת שהם שותפים שינוי לא קונה.

....

כול עוד שליח לא ישנה או שלוחו של אדם כמותו. אני עוש עסקים עם מי שעומד מולי. ומכוח העניין הזה הוא השמשלח הוא העניין, אבל אם המשלח לא צד בשליחות איך הוא זוכה במשהו? לפי רבי אלעזר השליחות בעינה עומדת ולכן יש שותפות אבל לפי רבי יהודה הוא לא גזלן אבל בטלה שליחות. העסקה הייתה צרכיה להתבטל. בעצם מה שקורה פה זה היה צריך ליפול בין הכיסאות, בעצם כול עולם השליחות מייצר לנו את השאלה מול מי אני עושה את העסקה? הוא או המשלח? אם מי שאני רואה מול האדם זה המשלח או ברור למה יש חלוקה, אבל אם עומדים מולה השליח אין סיבה שיהיה חצי חצי... לכן עכשיו השאלה לשנוי זה באמת איך לתפוס את העסקה הזאת? ועל זה ננסה לרואת את הכיוונים השונים הכראשונים. בגדול זה הרא"ש מולל הרמב"ם והרמ"א...

2. רא"ש מסכת בבא קמא פרק ט סימן יח

מי הודיעו לבעל חטנים שיקנה חטנים לבעל המעות וליתא לחוכא דבני מערבא דאע"ג דשני השליח מ"מ אין מתכוין לקנות ודעתו לזכות לצורך בעל המעות ואף על פי שבעל החטנים מזכה לשליח החטין ידו כיד בעל המעות שהוא מתכוין לזכות ולא בעין שידע בעל החטין שהוא זוכה לבעל המעות.

ואף על גב דר' אבא משני הך משנה דערכין אליבא דבני מערבא דאי לאו דכל המקדיש נכסיו אין דעתו על כסות אשתו ובניו הוה אמרי' מי הודיעו לצבע שיקנה צבע לאשה. שאני התם דכיון שהצבע מזכה לבעל האשה אפי' אם ירצה הבעל לזכות לאשתו בגד הצבוע אין אדם זוכה בשלו לאחר אם לא יזכה לו ע"י אחר

אומר הרא"ש כמו שאמרנו שאין שינוי בעמדת בעל הבית אומר רבי יוחנן גם מתי שיש פה שינוי משמעותי יש פע עדיין שליחות "מכוח" בעל הבית. לפי רבי יהודה הוא עדיין שליח אבל האחריות היא עליו.

3. הגהות אשרי מסכת בבא קמא פרק ט סימן יח

ומהרי"ח אומר דהאי דמסיק דכל המקדיש נכסיו נעשה כמי שהקנה וכו' דמשמע דוקא מקדיש ומעריך איכא למימר הכי אבל גבי בע"ח לא ונראה דדיחויא בעלמא היא אלא ה"ה דבע"ח נמי לא גבי מכסות אשתו ובניו ומכל הנך דחשיב במתניתין וטעמא משום דבליחתו לשמן זכו בהו דשליחותיהו קעביד כדמשני מעיקרא וה"ה מוכר נכסיו לא מכר כסותו.

4. קצות החושן סימן קפג ס"ק ד

אלא דלשיטת הרא"ש לא ירדנו, דכיון דמוכר אינו מכין אלא לשליח אמאי זוכה המשלח טפי כשנותן מעות כיון דהכל תלוי בכוונת שליח וא"כ כי ליכא מעות והשליח זוכה למשלחו נמי יזכה המשלח. וביותר תמוה סוף דברי הרא"ש בזה שכתב בצבע ואשה אין אדם זוכה בשלו לאחר אם לא יזכה לו ע"י אחר ע"ש, דהא כיון דבעל מעיקרא מתכוין לזכות מיד הצבע לאשה ולא לעצמו א"כ אין זה זוכה בשלו כיון דמעולם לא היה שלו ובשל אחר הוא דזוכה לאשה וצ"ע. ושיטת הרמ"ה מחוור ומשום דדעת מוכר מעיקרא אינו אלא לבעל המעות וכמ"ש.

5. טור חושן משפט הלכות שלוחין סימן קפג

כתב הרמ"ה ראובן שאמר לשמעון זבין לי האי מידי וזבין ליה מסתמא קנייה ראובן משעת משיכה דכיון דא"ל זבין לי לזבינא מעליא קא מכין וכמו דא"ל זכה לי דמי,

ואפילו שחזר שמעון אחר משיכה ואמר לעצמי כיוונתי לקנות אינו נאמן אף ע"ג דיהיב שמעון דמים שלו קנייה ראובן ויהיב לשמעון זוזי דכמאן דאזפינהו דמי

ודוקא שלא חזר שמעון קודם משיכה אבל אי חזר בו קודם משיכה ואומר שקונה לעצמו אפילו אם חזר בין מתן מעות למשיכה קנה כיון שמעות אינן קונות נמצא שעדיין לא קנה ראובן ובשעת משיכה זוכה לעצמו: ואפילו מי שפרע ליכא שלא תקנו מי שפרע אלא בין מוכר ולוקח אבל בשליחות לא

ודוקא היכא דיהיב שמעון למוכר זוזי מדיליה אבל אי יהיב ראובן לשמעון זוזי למזבן ליה מידי ואזיל ויהיבנהו זוזי למוכר אדעתא דראובן ומקמי משיכה חזר בו שמעון וזבנה לנפשיה לא קנה שמעון עד דמודע למוכר ומיכוין מוכר לאקבויי ליה לדידיה דמעיקרא לא איכוין אלא לאקבויי לבעל המעות

פה הרמ"ה אומר משהו אחר: עשינו רק קניין כסף ומעות לא קונות, ורג לפני קניין משכיה הוא רוצה לקנות את זה לעצמו, הרמ"ה אומר רשזה לא תופס, השליח מתחרט וכבר לא רוצה להיות שליח והוא עושה משיכה על דעת עצמו, ועדיין מי שזוכה זה בעל המעות. כלומר אין שליחות ולמרות זאת העסקה עדיין נעשית מול בעל המעות, ולכן שהגמרא אומרת שבאמת לא צריך להודיע ולכן אומרמי פה הרמ"ה והרבמ"ם המוכר רוצה להקנות לבעל המעות למרות שהוא ביטל את השליחות, ולמרות שאין פה דין של "שלוחו של אדם" יש פה עסקה מול בעל הממון, בעל החיטין מקנה לבעל המעות, אנחנו עסוקי פה בדעת המוכר

6. רמב"ם הלכות מכירה פרק ז הי"ב-יג

הורו מקצת המורים שאם קנה לעצמו במעות חבירו אחר שזקפן עליו מלוה הרי קנה לעצמו, ומקבלין ממנו כשאמר זקפתי אותם המעות על עצמי במלוה, ואני אומר שאין דין זה דין אמת, אלא המקח של משלח כמו שיתבאר בדין העסק.

אומר הרמב"ם שאם הוא "תופס" את עצמו לא בתור שליח וזה לא יפה כיה וא עושה משהו לא בסדר אבל מבחינה חוקית הוא בסדר. כאשר נותנים למישהו כסף יש איזושהי הנחה שאת יודע שהוא יכול לקחת את הכסף ולעושה משהו אחר...העיקר שבסוף הוא ייעשה את השליחות, ולכן היכולת לזקוף ב"מלווה" זה בסדר, ולכן מה שהרא"ש אומר לר רלוונטי פה כי השליח כבר לא רואה את עצמו כשליח ולכן איך יכול להיות שהוא זוכה במשהו?

7. מחנה אפרים הלכות שלוחין ושותפין סימן טו

ונראה לע"ד דאם הישראל נתן מעותיו של גוי מעותיו קונות לו ומוכר אף על פי שלא ידע שהוא שליח דעתו להקנות לבעל המעות. וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בהלכות מכירה בפ"ז שכתב דאם זקף השליח המעות לעצמו אפ"ה קנה המשלח אלמא דאף על גב דביטל שליחותו ואינו רוצה לזכות למשלח אפ"ה המקח של משלח זה"ט משום דדעת מוכר להקנות לבעל המעות.